

BISERICA și ȘCÓLA.

Fóia bisericescă, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 10 cor. — pe 1/2 an 5 cor.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERTIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 6 cor.; până la 200 cuvinte
8 cor.; și mai sus 10 cor. v. a.

Correspondențele să se adreseze Redacțiune

„BISERICA și ȘCÓLA.“

Êr banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Religiunea creștină pretinde a fi predicată.

Obiecțiunile: că cultul creștin având și scop didactic, ar dispensa predicatiunea, sau că s'ar putea predica fără a cunoaște teoria predicatiunii, fiind suficientă cunoașterea numai a regulilor elocuenței în general, ori și fără de această cunoștință a regulilor artei oratorice că s'ar putea predica, numai dacă cunoaștem religiunea creștină: toate acestea se discută în cele ce urmează, d'impreună cu avantajele ce ni le dă teoria omiletică, unită cu aplicarea ei, în exerciții numeroase.

Servirea diregătoriei evanghelice se compune din diferite elemente, în mijlocul cărora dominează cuvântul. Religiunea creștină, religiunea libertății și a convingerii, este un cuvânt. Iisus Christos, carele este de odată autorul și obiectul creștinismului, este numit Cuvânt (Jón 1, 1—4, 14). Chiar înainte de intrupare, vorbea interior conștiinței omului; căci cuvântul nu-i numai seria de sunete articulate, care duce idei în spirite; cuvântul este cugetarea chiar. Cugetarea este un cuvânt, precum cuvântul este o cugetare. Însă acest cuvânt, care vorbea afară din timp și interior, a vorbit în timp și exterior. Iisus Christos a vorbit prin fapte, a vorbit prin viața sa și prin moartea sa. El a predicat. Ministrii diregătoriei omiletice sunt chemați a repeta cuvintele sale, sunt trimiși precum El a fost trimis; adică, că precum s'a unit El cugetării Părintelui, voește ca și ministrii diregătoriei omiletice să se unească cu a sa; ca ei să fie una cu El, precum El este una cu Tatăl. El voește ca ministrii cuvântului să fie fiii cugetării Sale, iar frații noștri să devină fiii cugetării servitorilor evangheliei. D-zeu a voit, ca omul să fie pentru om canalul verității.

Paternitatea naturală este simbolul raporturilor noastre spirituale: noi să ne naștem mutual. Nu-i este cestia numai de a transmite și a repeta cuvinte, ci de a comunica viața; trebuie, ca veritățile evangheliei să devină vie și personale în persoanele vie. Cu-

vântul n'a vorbit odată pentru toți (dar să nu se ia litera pentru cuvânt); cuvântul vorbește fără încetare, și litera evangheliei nu-i de cât mijlocul necesar, prin care acest cuvânt vorbește tuturor. Instituțiunea ministrului omiletic nu se esplică de cât prin această. Ministrul diregătoriei omiletice este ministrul cuvântului lui D-zeu. Creștinismul, religiunea cugetării, trebuie a fi predicată, iar mijlocul este cuvântarea bisericească. Cuvântarea este marele mijloc al păstorului de suflete. Ea se face feliurit după feliuritele nevoi și împrejurări. Prin ea păstorul frânge pâinea vieții, câte-odată în mai mici, câte-odată în mai mari bucăți; el o fărâmă pâinea, dacă trebuie!

Păstorul de suflete vorbește lui D-zeu despre oameni, aceasta-i rugăciunea; și oamenilor despre D-zeu, aceasta-i predicarea. El predică și indivizilor, și comunității adunate, în unul și acelaș loc sfânt. Despre acest din urmă fel de cuvântare mă voi ocupa aci.

Trebuie a predica comunității adunate în biserică, pentru a pregăti în templu Biserica invizibilă, pre care nici un templu nu o poate cuprinde, și pentru a da cuvântului toate caracterele și toată eficacitatea de care este susceptibil. S'ar putea adresa comunității în scris; însă cuvântul scris n'-ar face nici odată efectul cuvântului predicat.

Această predominantă a predicii în cultul creștin îi imprimă un caracter a parte. Ea dă o realitate noțiunii de Biserică. La Judei, învățământul era separat de cult (se zice poporul Juden, iar nu Biserica Judaică), dacă a fost o biserică mosaică, era învățământul care o forma, nu cultul. As-menea nu se zice, căci nici este biserică mohametană, ori brahmanică; și cert, nu era biserică nici în religiunea lui Omer.

Ast-fel numai în creștinism și la creștini, cultul și învățământul, coordonate unul altuia, interpretează unul prin altul, formează un tot.

În biserică creștină predica este de o înaltă importanță. Ministrul diregătoriei predicatorile este

acela, care vorbește cuvântul lui Dumnezeu. Deci predica, care este cuvântul de sfințenie și de impacare, (1 Petr. 4, 11), poate fi obiectul artei?

E cert, că elocuența este una; că nu-i cine-va elocuent pe amvon în alte condițiuni de cât la tribună; nu-'s două retorici, precum nu-'s două logici; însă natura discursului bisericesc are deosebiri, reguli, care constituiesc, sub numele de Omiletică, o artă particulară.

Să vedem întâiu cea-ce retorică și omiletică au de comun, apoi vom vedea ce omiletică are special.

Retorică este genul, omiletică este specia.

Materia retoriceii corespunde obiectului elocuenței publice.

Dar ce este elocuența în general?

La Bruyère ne răspunde: „Că este darul sufletului, care ne face stăpâni ai inimii și a spiritului altora; care face, ca noi să le inspirăm sau ca să 'i înduplicăm „la ce ne place.“ La Bruyère ne indică izvorul și efectul elocuenței mai mult de cât natura sa; însă rămâne din definiția sa un lucru important: elocuința este un dar și un dar al sufletului.

Pascal, mergând mai departe în secretul elocuenței, zice: „Elocuența consistă în o corespondență, ce se stabilește între spiritul și inima acelora, cărora se vorbește și cugetările și expresiunile de care se servește; cea ce presupune că se va fi studiat bine inima omului pentru a ști toate resorțurile și pentru a găsi apoi proporțiunile juste ale discursului, ce voește a potrivi. Trebuie a se pune în locul acelora care trebuie a ne asculta și a face lucrare cu discursul alcătuit“ ...

Acea ce se prezenta la La Bruyère ca un dar, se prezintă la Pascal ca o metodă. Însă ea este de odată un dar și o metodă. Mai găsim încă un alt element: acela al înduplicării, care este direcțiunea voinței în un sens determinat.

Dar atât după La Bruyère cât și după Pascal, elocuența apare ca o putere indeferentă, carea se pune la îndămâna răului ca și a binelui, a erorii ca și a verității.

Că este o putere de înduplicare pentru rău, precum este una pentru bine, și că această putere, în ambele cazuri, ar avea darul a găsi și a face să vibreze în inimă oare-cari coarde: aceasta-i neîndoișor. Pot fi elocuenți oameni vicioși și chiar se poate a fi cine-va elocuent sfătuind la rău. Însă: Ori cum ar fi inclinat omul la rău, răul n'-are în conștiința sa reprezentant; pe când veritatea, din contră, are un reprezentant în fondul sufletului său, pe care 'l recunoaște când se arată, și că dacă „carnea este slabă, spiritul este veghetor.“ (Mat. 26, 41).

Resultă deci, că elocuența este mai strâns legată cu veritatea, de cât cu eroarea, cu binele de cât cu răul. Veritatea este condițiunea și ștufa chiar a elocuenței. Elocuența este mântuitoarea, care vine

în ajutorul principiului bun contra celui rău, a verității contra erorii. A fi elocuent, este a fi adevărul. A fi elocuent, nu-i adaugă ceva verității, ci a lua unul după altul velerile, cari o acoper. Însă veritatea nu este numai în fapte, ea este în sentiment. Să arătăm deci veritatea sentimentului, să ne unim cu ea, să fim patetici, și vom fi elocuenți.

Aceste condițiuni ale elocuenței în general se complică de acelea care sunt proprii unui discurs public, și toate constituiesc arta oratorică.

Un discurs oratoric este acela, ce se pronunță înaintea unei adunări în scop, de a-'i comunica oarecare idei, de a-'i inspira oarecare sentimente sau de a provoca certe hotăriri, sau de a face aceste trei lucruri de odată. Însă cel din urmă este scopul final, pe când cele două dintâi nu sunt de cât mijloace, căile, de a ajunge la scopul final.

Discursul oratoric apare ca o luptă, un război. Câte odată oratorul combate o eroare prin o veritate, câte odată el spune la un sentiment, un alt sentiment. Și așa oratorul dând o luptă, cu arma cuvântului, erorilor spiritului și a le inimii, caută a ne captiva voința noastră.

Discursul oratoric se distinge de discursul didactic, care concludă prin o idee, căci discursul oratoric incheie prin un apel la voința ascultătorilor.

Tot cea ce am zis mai sus, se cuprinde în omiletică, acăreia obiect este: a da predicatorului reguli și consilii, trase din scopul elocuenței și din scopul special al discursului creștin, precum și din circumstanțele, în mijlocul cărora este rostit.

Dar ce este discursul oratoric creștin ori religios, numit azi în deobște predică?

(Va urma.)

George dela Iași.

Paralelă între etica mosaică și etica creștină.

(Continuare.)

II.

Cu toate-că între normele morale cuprinse în Testamentul Vechiu se găsesc unele, cari întrec în foarte multe privințe pe cele ale păgânismului grec și roman și astfel se aproprie de prescrierile creștinismului, totuși este o mare deosebire între acestea și acelea. Deosebirea este marcantă chiar prin colosală distanță, ce se află între urzitorii celor două legi, între Iisus Christos și Moise.

Precum Christos, ca Dumnezeu adevărat, se ridică în concepțiunile sale morale la cea înălțime, la care încă nici un regenerator al omenirii până astăzi nu s'a putut avânta, astfel și învățăturile sale morale sunt de o așa perfecțiune și curățenie, încât au rămas și vor rămâne pe veci neîntrecute în sublimitatea fondului lor. Chiar timpul nostru, considerat ca foarte

înaintat pe treapta culturală a omenimei, nu a putut să dea acestuia un cap așa de luminat, încât să propage învățături morale de o așa profunditate și de o așa valoare absolută, precum sunt cele ale Mântuitorului Iisus. Vecinic neschimbate și neintrecute vor remane ele! Unde 'ți trebuie o concepție mai înaltă morală, decât aceea, care pretinde o lăpădare de sine absolută, o abnegație și un simț de altruism, am pute zice supra omenesc!

Superioară trebuie să fie dar și etica creștină față de cea mosaică căci: „*Legea prin Moise a fost dată, eră darul și adevărul prin Iisus Christos.*“ Și apoi scris este: „*Trecut-au umbra legii, și darul a venit.*“

Creștinismul se ridică peste vederile înguste judaice și generalizează binefacerea, susținând, că de aproape al nostru nu este numai cel de un neam cu noi, ci peste tot ori-cine. O faptă bună nu perde din valoare, dacă se îndeplinește față de un străin, din contră câștigă, tot astfel și o aptă rea nu scade în gradăție prin aceea, că se aplică unui din alt neam. Universalismul îl predică Mântuitorul Christos și chiar condamnă particularismul judaic.

Creștinismul nu admite nici un fel de sclavagiu, de aceea au început a se șterge și această instituție neumană. De asemenea femeia a fost scoasă din rola sa umilitoare, și ridicată pe o treaptă egală cu bărbatul, reformându-se cu totul viața familiară.

În creștinism căsătoria a fost ridicată la rangul de taină, și familia a fost pusă pe base religioase morale. S'a proclamat chiar principiul indisolubilității căsătoriei căci se zice: „*Ceea ce Dumnezeu a împreunat, omul să nu despartă.*“

Femeia nu este, cum era la Judei, o unealtă, pe carea după liberul plac o poți arunca, dacă nu-ți mai convine, ci ea este o corsoartă, care, alături cu soțul ei, chemată este să lucreze pentru înaintarea familiei și prin aceasta pentru înaintarea societății omenesci. Numai creștinismului este de a se mulțumi, că s'a ridicat și aceasta a doua parte a omenimei la rangul, cei-și compete și i-s'a indicat și ei probleme de muncă în mersul cultural al omenimei. Și dacă s'au făcut și să fac greșeli cu așa numita emancipare a femeii, vina nu o poartă învățăturile creștine, ci unii iperzeleși, cari tocmai prin aceea au rătăcit, fiindu-că nu au considerat drept puncte de orientare aceste învățături. Să vede, că așa e soarta omenimei, are să treacă din extrem în extrem.

În cât privește esența doctrinei morale a Mântuitorului Christos relevăm, că aceea e cuprinsă în cuvântarea de pe munte cap. 5. 6. 7. Mat. unde ese la iveală și superioritatea ei față de cea mosaică. Ne vom ocupa deci cu aceasta în cercetările, ce urmează.

Începând cu versul 17. unde vorbește de chemarea ce o are, de a perfecționa legea și prorociei, să află o serie de expuneri paralele între legea veche și legea nouă. Mântuitorul condamnă pe cărturari și farisei, pentru că ei din gură predicau

dreptate și adevăr, dar în faptă lucrau chiar contrar învățăturii lor.

Astfel zice, că dreptatea și adevărul în spiritul legii nouă trebuie să întrecă pe cea a legii vechi, să consune deci faptele noastre cu vorbele noastre. Mântuitorul condamnă aspru o contradicție între lucrările și convingerile omului. Unde lipsește consoanța între gândirile, sentimentele vorbele și faptele omenesci, acolo lipsește cardinala cerință morală: sinceritatea. Și e știut, că în lume nesinceritatea este izvorul atâtor nemulțămiri, neindestuiri, ba chiar nenorociri.

(Va urma.)

Dr. Petru Șpan.

Observațiuni psihologice asupra anabaptismului.

Este o părere generală, mai mult un fapt împlinit, că spiritul religios decade în mod uimitor, făcând loc diferitelor curente materialiste. Răul este cu atât mai mare, că el nu se mărginește numai la cercurile inteligenței, ci a străbătut în masa poporului; îi cuprinde inima, îi omoare toate sentimentele cele bune, stirpește din el ori-ce idealism, și-l face inaccesibil de a mai cultiva sentimente nobile. Urmarea cea mai apropiată a acestui rău distrugător este apoi, că din inima poporului nostru per cele două sentimente, cari constituiesc temelia „eu“-lui seu morali: iubirea de neam și iubirea de biserică. Este un simptom atât de trist acesta în urmări, încât trebuie să provoace serioase îngrijiri la toți oamenii de bine, la toți aceia, cari, durere, simt văzând decădinta moralului.

Curentele dușmănoase bisericii, în cari se manifestă în sinul poporului nostru „duchul vremilor“, anabaptismul, nazarenismul etc., nu se pot privi de simptome sporadice, de un product singuratic al unor împregiurări deosebite, ci sunt de a să privi ca încuibarea spiritului cosmopolitic în sinul poporului nostru; iar cosmopolitismul, ca concept etic este negațiunea absolută a iubirii de neam și biserice națională. Căci ce zice „pocăitul“? Nu recunosc biserică națională, nu mă sânt legat de identitatea sângelui; nu recunosc frați de sânge; nu-mi trebuie cult divin, nu-mi trebuie simbolism.

Dintr'o sinistră pricepere a s. scripturi se naște o direcțiune, care atacă în dreptul ei de esistență biserică națională și conceptul de „națiune.“ Nu-și e baptistului frate fratele său, care se trage din aceiași părinți, care vorbește aceeași limbă, care are aceleași dureri și aceeași mângăiere, ci-și e frate lui un Mayer și alți vagabunzi, cari nu-și știu nici limba, cari nu simt durere pentru durerile lui, nici bucurie pentru bucuriile lui, dar cari îi arată calea, cum să rumpă și să nimicească toate legăturile, cari au fost espresiunea caracterului lui de „creștin“ și de „român.“

Citesc în jurnale, că în Holanda — leagănul sectarilor — s'a descoperit o sectă, care pe baza scripturii vechiului Testament, aducea jertfă de oameni; autoritățile au constatat, că au de a face cu „maniaci religioși“; și în loc să-i trimită la pușcărie, îi studiază în spitale, acești nebuni sunt frați cu anabapțiștii noștri, decât că acești din urmă n'au ajuns încă la astfel de extreme. Nu mult lipsește însă, un jidan, care nu are decât hulă pentru s-ta cruce, din considerații de bunăcuviință socială dacă nu altfel, își descoperă capul în fața unei procesiuni religioase, făcută sub insigniile s-tei Cruci. Un pocăit, care până mai eri-alaltăieri privea crucea de o relicuie, vrednică de toată stima și în această credință a crescut și a trăit zeci de ani, de-odată se face mai necreștin decât jidanul, nu numai că nu-i dă s-tei Cruci nici venerațiunea convențională, dar cu o nerușinare ne mai pomenită pronunță cele mai revoltătoare blasfemii în contra ei.

Cred, că nu greșesc, dacă afirm, că această schimbare nenaturală provine dintr'o abnormitate perversă, care se produce în sistemul nervos al pocăitului. Este în contra firii — un lucru ce se observă până și la animale, că omul dela obicinuințe vechi, numai prin lungi exerciții se poate desbara; pentrucă e un adevăr psihologic, că procesul psihic, ce se produce la nașterea unei însușiri psihice, tot acel proces irebuie să se valideze și la desbărare dela această însușire provenită din obicinuință, decât în ordine inversă.

Acum, dacă prin exerciții lungi de ani de zile se cimentează și consolidează în om o convingere, o credință, pe care de astfel a moștenit-o în sânge așa, că aceasta se preface într'o însușire „nedespărțibilă a „eu“-lui său moral cum e d. e. la noi cinistirea s-tei Cruci: e ceva abnorm, e ceva nenatural, ca de această parte integrantă a ființei sale morale să se lapede la cel dintâi cuvânt al vre-unui apostol parvenit, și în locu-i se adoapte o convingere, o credință diametral opusă celei dintâi.

Eu cred, că aci avem de a face cu un cas patologic, care este cu atât mai trist, cu cât el ne dovedește, că poporul nostru este înficiaț tocmai acolo unde îl știam mai tare, la facultatea lui de a judeca sănătos.

Ar putea să-mi replice cineva, că casul este analog cu ivirea reformatiunii. Și acolo schimbarea este repede și se primesc și se profetesc învățături în cât-va opuse cu cele ale bis. catholice.

Aceasta este însă numai aparință. O mică paralelă trasă între aceste cazuri ne va convinge despre aceasta. Luther este un om de o cultură superioară, un teolog de prima ordine, un orator escent, în general un om superior.

Cu toate acestea acțiunea sa reformatorică nu o esecută fără sistem, ci treptat. Enunță întâi numai idei de o ordine mai inferioară, în ceea ce

privește nemulțumirea sa cu biserica catolică. Purcede dela lucruri mici, în cât se poate formale, și numai treptat se ridică la distincțiuni mai abstracte. Pregătește deci întâi lumea cu lucruri mici pentru o reformă mai intensivă. Aceasta activitate treptată și conștie durează toată viață lui, și totuși, nu el isprăvește opera reformatiunii, nu el o cuprinde în sistem, ci următorii lui. E de notat, că pe timpul acela în sinul bisericii catholice o reformă devenise necesitate imperioasă, pe care o simțea toată lumea; în pășirea lui Luther se manifestă opiniunea publică. Apoi el are de a face cu poporul său.

Eată deci, că aici nu aflăm salto-mortale psihologice, ci o purcedere sistematică, basată și ajutată de impregiurări. Reformațiunea pornită odată ridică școale, tipărește cărți, scrie polemice; cu un cuvânt desvoaltă o luptă intelectuală cum nu se mai află în istoria civilizațiunii. Prin lupta sa aprigă face imposibilă pe un timp ierarchia catholică, care pe vremea aceasta era cu deseversire decăzută în cele spiritual-morale.

Cum stăm cu anabapțișmul? Propovăduitorii lui sunt oameni simpli, de regulă cei mai decăzuți în comunele noastre; în multe cazuri oameni criminali, deci nu poate fi vorbă de studiu, de o cultură superioară; la ei înșiși nu putem observa o lucrare psihică, care se premerge lăpădării de legea străbună, ci toată inteligența (?) propovăduirii culminează în ura, cu care vorbesc în contra bisericii. Reformățiunea, în general, e condusă de principii, de idealuri, voește să estermineze relele ce se incuibaseră în biserica catholică, și cari jigceau sentimentul religios al credincioșilor. Reformațiunea modernă a anabapțiștilor e departe de idealuri; ași putea zice, că la ei credința nu e scop, ci numai mijloc; anume mijloc de susținere, de trai pentru câți-va vagabunzi leneși, cari fug de lucru. Și e ceva neexplicabil, cum totuși țeranul nostru, recunoscut ca foarte conservativ din fire, le dă crezământ, și cât ai bate 'n palmi, se lapedă de tot ce-a profesat până acum și „se dă la pocăință.“ Tocmai în „pocăirea“ aceasta repede ved eu ceva nenatural, ceva în contra firii; căci, cine cunoaște țeranul nostru, cine știe, după câtă precugetare se învoește el d. e. la un tîrg, așa dar la un act material, trebuie să fie frapat de nepăsarea, de inlesnirea uimitoare, de care este stăpănit în afaceri spirituale.

Că nu e analoagă mișcarea aceasta sectară cu reformațiunea, mai apare și din următoarea impregiurare: Până când reformațiunea, de și propagă preoția universală, totuși cere, ca individul, care poartă oficiul preoției să aibă studiul și cultura recerută: sectarii basați pe o falsă înțelegere a epistolelor Aplui Pavel I. Corint. 1. 17; 2, 1—5 și Matei 4, 18—22, privesc ori-ce studiu de superflu la învățătorii lor; cu atât mai mult accentuiază însă scrisese Aplui Pavel Gal. 6, 6; I Timotei 5, 17—18; I. Cor.

9, 7-14. unde se enunță principiul renumerațiunii, a plătirii celor ce se ostenesc întru lățirea sectei. Acesta mi-să pare mie adevăratul scop al întregii chestiuni și tot de aci îmi esplic și zelul cel mare al așa numiților „Apostoli.“ Oameni simpli, seraci, neibitori de lucru, cari până aci se susțineau cu palma, de odată ajung la câștig bun și în modul cel mai ușor. Aceștia nu din convingere sunt sectari, „ci din speculă;“ în chipul acesta apoi toată lauda cu religiozitatea se reduce la o fățarie perversă, dar cu care trăiesc de pe spatele nefericiților „credincioși.“ Cu un cuvânt fătul „duchului vremii“ e secta aceasta: o speculă rafinată cu scop material. Simptomul este însă cu atât mai trist, cu cât spiritul corupt al veacului în cazul acesta speculează cu ceea-ce are omul mai sfânt, cu conștiința lui. Am pute-o deci numi „escrocherie religioasă.“

P. Givulescu,
paroch gr. ort. rom.

Muzica, arhitectura și pictura bisericească.

(Continuare și fine).

Din punctul de vedere etnografic Bizanției întâi, adică un popor Romano-Grec, apoi Romano-Bulgarii, Românii singuri și une-ori uniți cu Sârbii, și în timpurile mai nouă Rușii, sunt purtătorii faclei culturale din Biserica ortodoxă; și tot la aceste popoare trebuie să căutăm și genurile picturii bisericești, ce aici ne interesează. Ca centru de unire între Orient și Occident cultura vine din Asia și din Apusul Europei, spre a se întâlni în Constantinopol, unde, frământându-se din nou și născând tipuri nouă culturale, se îndreptează în deosebite direcțiuni, ca niște raze luminoase spre da a naștere altor fenomene, cari de acum poartă asupra lor tipul propriu, tipul timpului și al națiunii, de unde ele sunt eșite. Și dacă ne rădicăm cu mintea pe treptele timpului, istoria ne spune, că preotul Daniil în anul 1673 a descoperit în lavra St. Sava de lângă Ierusalim un manuscris vechiu intitulat: „Carte despre arta zugrăviei“, care manuscris cuprinde: „Sărbătorile domnești și ale Născătoarei, numele profetilor cu profețiile lor, etatea, fisiognomia și perii Apostolilor și ai altor sfinți, cum trebuiesc zugrăviți, și multe alte amăruntimi trebui oare și folositoare pentru iconografi.“ Aceasta carte prin transcriere de către predicatorul Macarie în Orientul Europei, și la 1691 Februar 2. ea a fost dusă și în muntele Atonului, de unde Rușii, luând-o, au tradus-o și tipărit în limba lor la 1867 ¹⁾ În arta zugrăviei, de acum pentru noi alai Danul, se cuprind mai ales elementele bisericești ale picturii din timpurile cele mai

indepartate, dar nouă nu ne lipsesc nici produsele artei vechi, și avem la îndemână și puține icoane, după cari putem judeca și condițiunile artistice ale iconografiei din Biserica ortodoxă și din timpurile înainte de secul XVIII-lea, și de unde putem vedea, că și în arta picturii Orientul Europei are tipurile proprii, cari se nasc și se renasc aici fără de vre un amestec cu pictura curată a Asiei sau și a Europei apusene.

Și începând cu secul IX-lea, timpul de după iconoclastism, și anume cu anii 864, când Bulgarii acum erau creștini, pictura Bisericii orientale, cu toată cultura ei, are un caracter mistic, și icoanele cele mai iubite ale artei erau reprezentațiunile apocaliptice, ca perderea pământului, judecata viitoare, iadul etc. și toate aceste icoane se lucrau mai mult în linii drepte, după modelul celor din Asia și de o înfățișare întunecoasă, ca icoanele din mănăstirea Iverului dela Aton, ca icoana Maicei Domnului, supranumită vrednica din Protatul și altele²⁾. Acest gen de pictură e cel mai vechiu din câte are azi Biserica ortodoxă; el se găsește și în Aton, și apoi seamănă cu resturile iconografice, păstrate în peninsula balcanică și în Țările-Române până în a doua jumătate a seculului XVII. Aci mai mult decât ori și unde o renaștere a iconografiei se impunea, și contactul culturii apusene cu cea orientală naste în pictura noastră bisericească pe Manuil, supranumit Panselin, care în veacul al XVI. fără studii speciale academice, dar numai cu geniul naturii sale regeneratoare, schimbă fața picturii bisericești din Orientul Europei, și ajutat de fondurile Domnitorilor Români umple Atonul, și presară toată peninsula balcanică cu Țara-Românească de produse ale artei sale renăscute. Și pentru ca să înfățișăm mai bine servițiile aduse picturii bisericești de către Panselin; și iarăși pentru-ca să vedem mai de aproape modul, cum Panselin a operat renasterea picturii bisericești din Orientul Europei: aducem aici păreri o oamenilor, cari s'au ocupat de aceasta cestiune culturală și mai întâi vom începe cu pictorul atonien, Dionisie Furno-agrafiotul, care a trăit pela începutul seculului al XVIII. și e tot odată și un urmaș mijlocit al lui Panselin în cele ale zugrăviei. „El, adică Panselin — zice Furno-agrafiotul — luminând când-va³⁾ cu lumina artei iconografiei ca un alt soare și ca o lună cu raze aurite, a întrecut și a întunecat pe toți zugravii vechi și noi; ceea ce se dovedeste luminat cu icoanele zugrăvite de dânsul pe pereți și scânduri, și ceea ce se înțelege bine de fie-care, dacă numai știe pictura cât de puțin și cu judecată se uită la produsele penelului său . . . Și eu în aceasta carte dau măsurile lui Panselin, trăsuri-

²⁾ Vezi „Meșterul Manole“ etc. p. 60—67. Cronicarii bizantini ne spun, că icoanele, ce plăceau mai mult Bulgarilor celor abia creștinați, erau cele ale vieții viitoare.

³⁾ Panselin s'a născut în secul XVI sau la finea seculului XV. și și-a desfășurat activitatea sa în decursul seculului al XVI-lea. (Meșterul Manole pag. 47—60).

¹⁾ Opera mea (Ghenadie Eppul Râmnicului): „Meșterul Manole și Petru Movilă“ 1882. pag. 61.

rile după densul ale sântelor tipuri, coloritul corporal și compozițiunea vâpselelor și pe lângă aceste măsuri ale picturii naturale⁴⁾. Apoi P. S. Porfirie Uspenski, unul din bărbații de valoare ai Rusiei în cele ale paleografiei și ale artelor bisericesti vechi, eacă cum ne înfațșază pe regeneratorul picturii noastre bisericesti și ce părere are asupra picturii bisericesti orientale cea dinaintea seclului XVI. „Manuil Panselin, — zice P. S. Porfirie, — a introdus pictura naturală nu numai pe păreții templurilor, dar și pe icoane. Până la densul erau iubite și stimate icoanele desemnate în linii drepte și întunecoase, ca cele de Iver și după cum e și icoana Maicii Domnului, supranumită vrednica dela Protatul, iar din mâna lui cea ușoară a început a se introduce în Aton iconografia naturală, și aceasta nu după natura Academiiilor, ci după reprezentațiunii iconografice, cari se găsesc în vechile manuscrise. Lui i-a venit în minte să reproducă aceste reprezentațiuni pe păreți și scânduri, sau și el le-a împrumutat dela alții, aceasta e o alta cestiune. Eu spun numai atâta, că desemnul și coloritul, conforme cu figura, culoarea și cu îmbrăcămîntea omului, sunt mai naturale, vioaie și mai regulate. De densul a fost introdusă, sau imitată, reînțoarcerea iconografiei la naturalitate. Eacă serviciile lui, sau stima, ce el are în grupul aghiografilor noi orientali“. Dar pentru ca să facem mai bine cunoscută istoria picturii din muntele Atonului, care a avut totdeauna relațiuni strînse cu arta picturii din Țerile-Române, să urmărim în fazele ei generale istoria picturii bisericesti, din muntele Atonului, arătând la tot pasul persoanele, cari au reprezentat-o, precum și genurile picturilor, ce ei au destășurat.

Panselin, ca toți oamenii mari, n'a cules pe urmele reformei sale laudele și aprobările contimpuranilor săi. Un iconograf din comuna Litochor de lângă Olimpul Tesaliei spunea P. S. Porfirie la 1859 luna Iunie, că „pre Panselin contimpuranii săi îl considerau de eretic, și aceasta pentru cuvântul, că el nici odată nu punea în aureola icoanei Mântuitorului literile: „ὅ ὅν = cel ce este.“ Aceeași părere aveau și monachii Atonului cu adausul, că „Panselin a fost zugrav gelos, și că el n'a predat namênui talentul său“⁵⁾.

Cu toate categoriile și ponoasele aduse lui Panselin de cei mici de suflet, opera lui de regenerare a fost continuată de oamenii bunului simț și de persoanele, cari au înțeles și priceput valoarea produselor artistice a regeneratorului picturii atoniene. Mai întâi zugravul David, care era de origine din Avlonul Albaniei, și care dacă nu contimpuran, apoi era un urmaș apropiat al lui Panselin, a condus arta picturii în Aton până la 1715, când el a murit⁶⁾.

Acest David a fost un continuator al artei lui Panselin, carea e domnitoare și până azi în muntele Atonului, și tot el a lăsat de învățacel în aceasta artă pre ieromonachul Dionisie Furno-agrafiotul cel cu „Eșpicarea Zugravilor.“ Opera lui Dionisie, ca manual pentru zugravi în toate privințele, a fost întrebuințată de pictorul Damaschin, care a murit în vîrsta de 100 ani la începutul veacului curgător și care a luat poriretul lui Panselin din Biserica Protatului, și l'a dus în chilia sa din munte, iar de alta parte, Veniamin zugravul atonian din sântul munte și anume dela anii 1806 — 1816 a copiat în miniatură toate producțiunile artistice ale lui Panselin, pe care tradițiunea le arată și până astăzi în mănăstirile: Protatul, Rusicul și Hilindarul, și o icoană din schitul Vatopedului, și le-a trâmîs zugravului Macarie, cari copii sersesc și până azi ca modele pentru iconografia Atonului⁷⁾.

Iacă în liniamentele generale fazele istorice ale iconografiei noastre bisericesti.

Chemarea învățătorului confesional.

Dacă vom lua în privire istoria, carea arată, că existența și cultura poporului nostru, numai tenacității stremoșilor noștri se poate mulțămî, cari prin sângele lor au rescumperat pămîntul lăsat urmașilor; dacă vom lua în privire binele, ce ni-l face patria, binele ce trebuie să-l facem deapropelui și în fine, dacă vom avé în vedere cultura poporului noué încredințat de a-l educa: atunci chemarea sfântă a învățătorului confesional român se ramifică pe 5 căi și anume: a) Chemarea învățătorului confesional față de biserică și școală, b) față de educațiunea națională, c) față de patrie, d) față de educațiunea socială și e) de a ținea cultura adevărată d'asupra semidoctismului.

a) *Chemarea învățătorului confesional față de biserică și școală.*

Atât biserică cât și școala în părțile noastre se găsesc între niște împregiurări critice: baptistii prind rădăcini între credincioșii bisericei, întocmai ca filoxera în rădăcina viței de vie; școala confesională e amenințată în tot momentul cu statificarea.

Deoarece cuvintele Mântuitorului „Voi sunteți lumina lumii,“ și „voi sunteți sarea pămîntului“ să refere și învățătorilor, li-sé impune de a susține credința și școala pe temeliiile ei celea tari, și să lucrăm într'acolo, ca filoxera nici când să nu se aproprie de acelea temelii. — Aceasta vom face-o dacă vom căuta, ca iubirea de biserică și școală să se prefacă în elevi a doua natură. Prin exemple de ale martirilor, să-i creștem cu acel caracter, ca pentru biserică și școala lor confesională să fie gata a lupta între ori-ce împregiurări. Pe cei eșiti dela școală să căutăm mijloace de a-i atrage cătră biserică și școală. Să stăruiem, ca credincioșii să-și formeze credeul: că biserică și școală au aceeași menire și una fără de alta nu pot fi întocmai ca corpul fără suflet. Învățătorul să caute de a mai adaoge la acel credeu, că dacă școala confesională-și va perde caracterul „confesional“, atunci creștinismul a perdut factorul cel mai puternic, fără de care biserică nu poate progresa.

În școală să lucrăm cu Duhul și blîndeța, iar în afară prin exemple și fapte bune.

4) Ἐπιμνηστικὰ τῶν Ζωγράφων. Atena 1853.

5) Ibid. p. 282.

6) Meșterul Manole p. 39.

7) Ibid. 36.

b) *Chemarea învățătorului confesional față de educațiunea națională.*

Istoria neamurilor ne spune, că conștiința națională numai în acel popor e pe deplin dezvoltată, unde au fost păstrate limba, moravurile, obiceiurile și portul. Acestea toate numai prin iubirea de neam se pot susține.

Câte exemple sunt în istorie, cari prezintă bărbați jertfându-și chiar viața pentru binele și folosul neamului lor. Prin exemple din istorie va infiltra învățătorul — în micii copilași — iubirea de neam. Să le demonstrăm prin fapte istorice, că „Mult e dulce și frumoasă limba ce-o vorbim.“ Simțul de limbă deci mai pre sus de toate! Celor mari să le explice învățătorul legile, ce le dau dreptul de a-l exercita ca popor, să le explice învățătorul, că cine lucră contra iubirii de neam, acela este un Efiates, și că unul ca acela nu merită, decât disprețul națiunii, din care face parte.

În ori-ce societate va fi învățătorul confesional, să îndrepte ce e de îndreptat, dar nu numai prin vorbă, ci totdeauna prin exemple.

c) *Chemarea învățătorului confesional față de patrie.*

Ceea-ce e sinul mamei pentru micul băiat, o patrie pentru fie-care cetățean. Și precum micul băiat iubește pe mamă-sa, așa trebuie să-și iubească fie-care cetățean patria sa.

Aici învățătorul însă trebuie să fie la culmea chemării sale. Iubirea de patrie să o înrădăcineze învățătorul în elevi earăși prin exemple din istorie. În istoria Elinilor și a Romanilor are destul material. La Elini și la Romani iubirea de patrie a fost dezvoltată la culmea cea mai înaltă.

Să întărim în elevi convingerea, că: „Fie pânea cât de rea, tot mai bine 'n țara mea.“ Învățătorul confesional desvoaltă simțul iubirii de patrie, dacă îl va predispune în tot momentul să fie gata de a-și jertfi chiar viața, la cas de trebuință, pentru ea.

d) *Chemarea învățătorului conf. față de societate.*

Necesitățile zilnice îl facea pre om de a reclama ajutorul semenului său. E poruncă d-zeiască: „Să iubești pe d'aproapele tău ca pe tine însuși.“ Drept aceea, copilașilor de școală învățătorul le va inspira aceeași poruncă așa, că sentimentul de iubire față de seamănuși sau să fie cel mai dezvoltat. Să știe copilașii din școală, că cari sunt faptele prin cari putem vătămă caracterul d'aproapele, de cari fapte trebuie să ne ferim. Pe cei mari, dacă greșesc ceva să-i îndreptăm prin povețe și exemple. Dacă voim din partea societății o activitate oare-care, atunci învățătorii ca conducători să caute a susține concordia între membrii societății căci „Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur.“

e) *Chemarea învățătorului de a ridica cultura adevărată d'asupra semidoctismului.*

Toate celea zise mai sus numai adevărata cultură le poate duce la bun sfârșit. În activitatea noastră, ca învățători, câte obstacole mai întâmpinăm! De multe-ori vedem, că luptând pentru bine, ni se pun pedeci de așa fel că binele, pentru care lucrăm, de multe ori stagnează. Aceasta din cauza, că chir unii din fii poporului începe a lucra contra. Unul e contrar s-tei bisericii, altul școlii și altul întregii cauze comune.

Causa e neștiința unora. Caracterul cel schimbăcios al unora, îi face a promite binele și când e la sfârșit, au lucrat contra. Neștiința unora e sarcina învățătorului. Să caute învățătorul deci, ca în școală să formeze caractere ferme. Dacă pe unii ori pe alții îi auzim vorbind contra bisericii, a școlii ori a cauzei comune, să nu-

infruntăm, că-i facem un rău, ci să căutăm ca prin argumente să resturnăm, ceea ce ei susțin.

Lucrând învățătorul confesional cu diligență pe toate căile, o să se convingă, că fructele ostenelelor lui vor aduce roade însutite; devisa să ne fie „Labor omnia vincit.“

Învățătorul confesional să caute dar a da bisericii, școlii, națiunii, patriei și societății membrii folositori.

Accentuez însă, că la marea operă a educațiunii preotul trebuie să-i fie frate de arme învățătorului. Preotul în biserică, adică în școală cea mare, prin predici să susțină și să cultive celea învățate în școală. Și preotul și învățătorul să lucre la altarul Domnului. „Per crucem ad lucem.“

Demetriu Boariu,
inv. în Nadab.

CALINDARIUL BISERICESC.

Luni, 14 Februarie, Prea-cuviosul părintele nostru Auxentie.

Prea cuv. păr. Maron, Avramie; sf. Filemon; sf. Gheorghie, croitorul Mitileneanul.

Marti, 15 Februarie. Sf. apostol Onisim, învățăcelul sf. apostol Pavel; sf. muc. Maior; părintele Eusevie.

Mercuri, 16 Februarie. Sf. mucenici Pamfil, Valent, Pavel, Seleochie, Porfirie, Iulian, Teodul, Ilie, Ieremia, Isaia, Samuil și Daniil; sf. mucenici cei din Martiropoli, și prea cuv. Maruta; prea cuv. păr. Flavian; părintele nostru Flavian, patriarhul Constantinopolei; sf. muc. Romano.

Joi, 17 Februarie. Sf. marele mucenic Teodor Tiron; pomenirea sfintei Mariamnei și apostolul Filip; Prea cuv. păr. Auxivie, episcopul Solonului Ciprului; aflarea sfintelor moaște ale sfântului Mina Caliceladul, (adecă cel cu bun glas); pomenirea celor cu bună credință, împărați Marcian și Pulcheria; sf. noul muc. Teodor Vizantiu.

Vineri, 19 Februarie. Cel dintru Sfinți părintele nostru Leon, Papa Romei; sf. mucenici Leon și Parigorie; prea cuv. păr. Agapet episcopul, Sinan mărturisitorul.

Sămbătă, 19 Februarie. Sfinții apostoli Arhip, Filamon și Apfia; sf. mucenicii Maxim, Teodot, Isihie și Asclipiodota; prea cuv. păr. Ravula; preacuviosii părinți mărturisitori Eugenie și Macarie; prea cuv. păr. Conon; cuv. maica Filotoia cea din Atena.

Duminea lăsatului de brânză, 20 Februarie. Prea cuv. păr. Leon episcopul Cataniei; sf. muc. Sodee; prea cuv. păr. Visarion; pomenirea celui dintru sfinți păr. Agaton Papă al Romei; cuv. păr. Chindiu; cuv. păr. Plotin.

D I V E R S E.

* *Alegerile deputațiilor pentru sinodul eparhial al Aradului* se vor ține, și anume alegerea deputațiilor din cler pentru consistoriul din Oradea-mare: *Joi la 23 Martie* (5 Aprilie); pentru consistoriul din Arad: *Joi la 30 Martie* (12 Aprilie); alegerile deputațiilor sinodali mureni în districtul consistoriului arădan se vor ține *Duminea la 12/25* — inclusive Duminea în **19 Martie** (1 Aprilie) ear scrutina la **26 Martie** (8 Aprilie); în districtul consistoriului orădan până inclusive Duminea în **12/25 Martie**, ear scrutina la **23 Martie** (5 Aprilie).

* **Dăruiri pentru Sfta Biserică.** Biserica noastră gr. or. română din Batania a primit la ziua de 3 Ierarchi două donațiuni frumoase. Dintre 3 clopote din turnul bisericeii, 2 erau sparte. Darnicul episcop Sveztozar Roșu, către clopotul cel mare vechiu, spart a mai pus 282 fl.; iar evlaviosul poporean Ioția Boariu către altul vechiu spart a pus 133 fl., făcând 2 clopote patentat găurite, în greutate de 450 kigr. În vestita fabrică a lui Anton Novotny din Timișoara, căruia i' suntem mulțămitori pentru acordul favorabil. Darnicilor poporeni Sveztozar Roșu și Ioția Boariu le exprimăm în numele comunei bisericești mulțămită protocolară. Acest frumos dar servească multora ca exemplu de imitare, iar darnicilor poporeni D-zeu le dea sănătate, ca în mulți ani cu bucurie să poată asculta armoniosul sunet a clopotelor, cari pe toți ne îndeamnă a grăbi la fapte bune și rugăciune. Batania la 2/14 Faur. 1900. — Axentie Sutea, preș. com. parochial. Simeon Cornea preot, not. com. parochial.

† **Necrolog.** Primim următorul necrolog: Eutimiu Vuia, învățator emerit, carele a servit bisericeii 30 ani, a răposat în D I în Rachita, tractul Belințului. — Vineri în 4 Faur v., și s'a înmormântat în 6 Faur. v prin preoții: A. Jucu, A. Emanuil, D. Iclozan și N. Jancovici. Învățătorii au fost: A. Iclozan, I. Constantinovici, P. Radulovici, N. Blidariu, T. Lugojan, P. Miclăuș și N. Stefanovici, cari au dus pre răposatul până în deal, ear de de acolo țeranii. Cuvântul funebrial l'a rostit parochul locului A. Jucu. Responsurile le a executat corul învățătoresc și al plugarilor sub conducerea lui I. Blidariu, junior. Fie-i țărina ușoară și pomenirea vecinică!

Convocare.

Comitetul central al Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român, pe baza statutelor aprobate de guvern, în ședința din 7 Decembrie 1899 Nr. 1033 au luat măsuri pentru înființarea unui despărțământ nou, cu sediul în Oradea-mare, care despărțământ, după arândarea nouă, are să se estindă asupra cercurilor administrative: Central, Aleșd, Margita, Salard, Székelyhid, B. Ujfalv, Cheresteș, Cefa, Salonta și de o cam dată Tinca și Beliu.

Pentru conducerea constituirii și efectuarea organizării despărțământului contemplat cu sediul în Oradea-mare, am primit mandat dela comitetul central ca delegat al aceluia.

În urmarea acestui mandat, în scopul organizării despărțământului contemplat, convoc adunarea constituantă în Oradea-mare, pe luni în 26 Faur st. n. a. c. la 3 oare după prânz, în Hotelul „Arborele verde” sala mică, la care adunare constituantă sunt invitați a participa și a-și da concursul la organizarea despărțământului toți aceia din cercurile susnumite, cari se interesează de înaintarea în cultură a poporului român și de literatura română.

După adunare seara va urma concertal tinerimei.
Oradea-mare, 11 Faur 1900.

Nicolau Zigre,
delegatul comitetului central.

Concurs.

Cu provocare la concludul Ven. Consistor arădan, dtto 24 Decembrie 1899 Nr. 8503/899 să scrie concurs pentru deplinirea parochiei a două vacante de clasa III din Soborșin cu filialele Halaliș și Vieniști;

protopresviteratul Radnei, cu termen de 30 zile dela prima publicare în foia oficioasă „Biserica și Școala.”

Emolumentele sunt: 1) $\frac{1}{2}$ jug. pământ parochial din Soborșin, un juger pământ parochial din Halaliș și un intravilan grădină de fânaț din Vieniști; 2) Birul preoțesc, câte una măsură cucuruz sfărmat, dela 208 numere de case și stolele usuate; 3) Reintegrarea de dotațiune de după calificățiunea alegândului, carele de după intrarea lui în oficiu va avea să-și însinue fasiunea de dotațiune întreg venitul computat în bani în comparație cu cealaltă parochie ar da suma de 850 corone.

Doritorii de a ocupa aceasta parochie sunt avisați a-și așterne recursurile lor adresate comitetului parochial din Soborșin subsemnatului: protopresbiter în M-Radna până la 1/14 Martie a. c. având până la acel termen a se prezenta în vre-o Duminică ori sârbătoare în sfta biserică de acolo pentru a-și arăta dexteritatea în cele rituale.

Soborșin din ședința comit. parochial, ținută la 23 Ianuarie (4 Februarie) 1900. Comitetul parochial.

În conțelegere cu VASILE BELEȘ, m. p. protopresbiter

—□—

Se scrie concurs pentru deplinirea parochiei vacante de clasa a II. din Jaca (Zsáka) — protopresbiteratul Oraziu-mari — cu termen de alegere pe 5/18 Martie 1900.

Emolumentele sunt: 1) Casa parochială cu supra edificatele și intravilanul, prețuite în 160 corone; 2) Pământ parochial arătoriu, fânaț și pășune 28 jugere 1338□ prețuit în 720 cor.; 3) Competința de bir-18 hl. grâu de pâne 150 cor.; 4) Stolele dela funcțiunile obveninde după calculul mediu alor 5 ani din urmă 270 cor. Suma 1300 corone.

Contribuțiunea erarială după pământurile parochiale o solvește comuna bisericăscă.

Mai departe în sensul §-lui 8 din regulamentul congresual pentru parochii, jumătate din venitul parochial compete văduvei preoțese și orfanului, până la 28 Septembrie (11 Octobrie) 1900.

Totodată se notează că indivizii cu pregătiri pentru parochii de clasa primă vor fi preferiți.

Doritorii de a ocupa aceasta parochie sunt avisați a-și așterne recursurile ajustate cu documintele recerute și adresate comitetului din Jaca, subsemnatului protopop până în 2/15 Martie a. c. având până la alegere a-se prezenta în vre-o Duminică ori vre o sârbătoare în Sânta biserică din comuna amintită, pentru de a-și arăta dexteritatea în cele rituale. Comitetul parochial

In conțelegere cu: TOMA PACALA, m. p., protopop.

LICITAȚIUNE MINUENDĂ.

Pe baza planului și preliminarului de spese aprobat de Venerabilul Consistoriu cu ddtul 25 Ianuarie 1900, Nr. 476 se scrie concurs de licitațiune minuendă pentru facerea turnului, acoperirea cu pleu și peste tot repararea biserii ei rom. gr. or. din Temeș-Secașiu, tractul Belințului, care se va ține la 17/29 Februarie a. c. Planul preliminarul și condițiunile se pot vedea la oficiul parochial din loc.

Prețul de esclamară este 2327 corone 2 fil. Licitanții vor ave a depune vad in de 10% a prețului de esclamară.

Din ședința comitetului parochial ținută în Secașiu, la 1/13 Februarie 1900.

Demetriu Morariu, m. p., Ilie Adam, m. p.,
președinte com. paroch. notariul com. paroch.